

SWOT analiza –

ZPP specifični cilj 7: Privlačenje i podupiranje mladih poljoprivrednika i novih poljoprivrednika te olakšavanje održivog poslovnog razvoja u ruralnim područjima

Djelokrug specifičnog cilja 7 (SO7) Zajedničke poljoprivredne politike je “privlačenje i podupiranje mladih poljoprivrednika i novih poljoprivrednika te olakšavanje održivog poslovnog razvoja u ruralnim područjima”.

Predstavljajući i opravdanje snaga, slabosti, mogućnosti i prijetnji prati procjena izazova koji proizlaze iz SWOT-a i potreba povezanih sa SO7.

Iako ZPP smatra nekoga mladim poljoprivrednikom kad je osoba do 40 godina¹, EUROSTAT je postavio granice dobnih skupina drugačije – do 25 godina, 25-34 godine, 35-44 itd. . Stoga se veći dio ovog dokumenta (osim ako je izrijekom navedeno da se tekst odnosi na mlade poljoprivrednike kao osobe do 40 godina starosti) referira na dobnu skupinu mladih poljoprivrednika do 35 godine.

I. Snage (S)

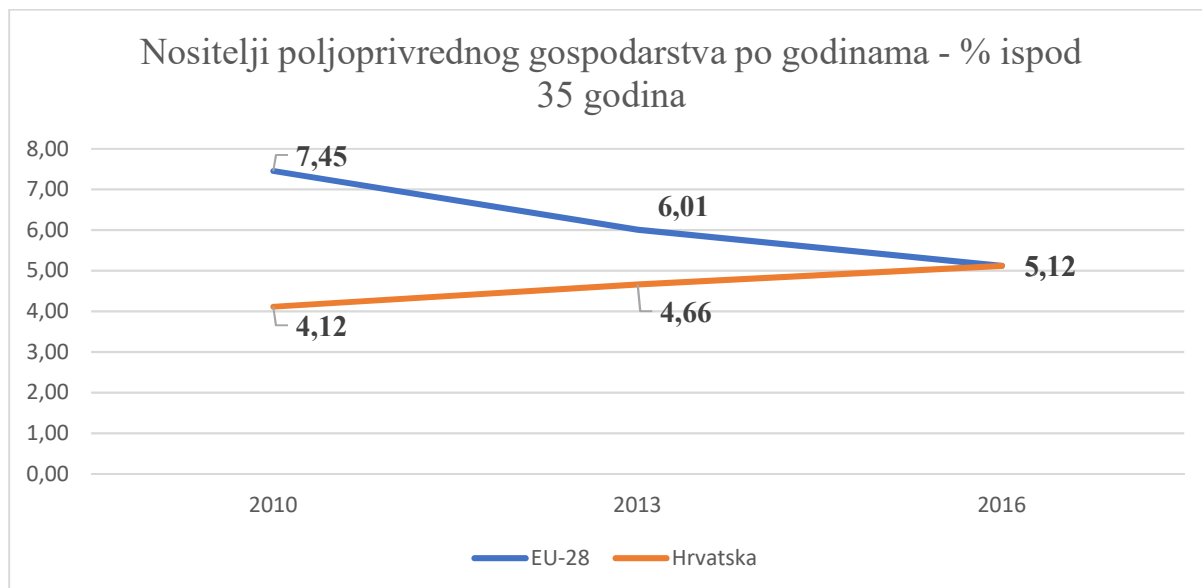
S1: Porast udjela mladih poljoprivrednika (dobne skupine 25-34 godine) u ukupnom broju poljoprivrednika i mladih nositelja PG-a u odnosu na starije

U Republici Hrvatskoj (dalje u tekstu: RH) u 2016. godini 5,1% ukupnog broja poljoprivrednika je ispod 35 godina starosti (dobna skupina od 25 do 34 godine), a što je jednako prosjeku Europske unije (graf 1). U razdoblju 2010.-2016. se ukupan broj poljoprivrednika u RH smanjio s 233.280 na 134.460 (graf 2).

Iako se udio mladih poljoprivrednika navedene dobne skupine u Europskoj uniji smanjio između 2010. i 2016., udio mladih poljoprivrednika u RH povećao se u istom razdoblju.

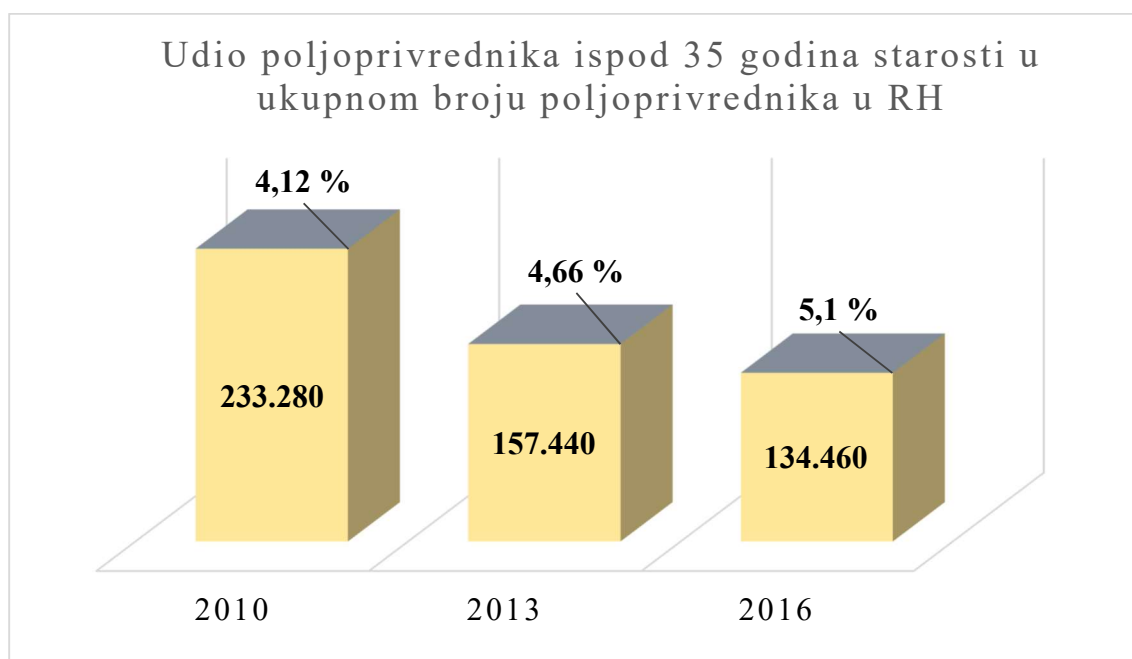
¹ Do navršene 41. godine

Graf 1: C.14 – Nositelji poljoprivrednog gospodarstva po godinama - udio poljoprivrednika ispod 35 godina starosti (EU-28 i Hrvatska)

Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

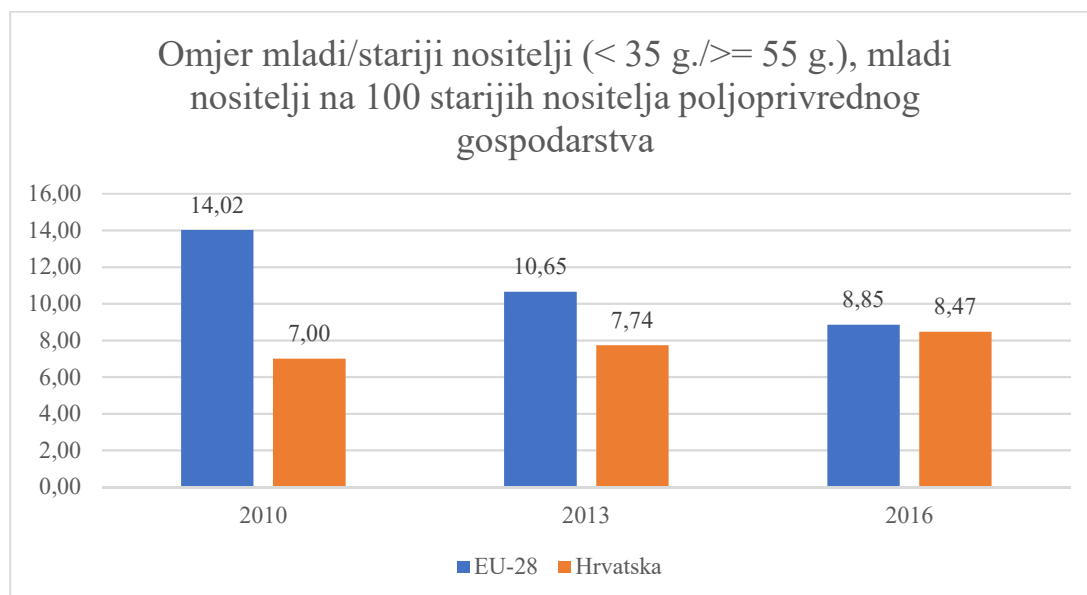
Graf 2: C.14 – Udio poljoprivrednika ispod 35 godina starosti u ukupnom broju poljoprivrednika u RH (2010. - 2016.)

U RH u razdoblju 2010.-2016.² blago raste omjer mladih nositelja u odnosu na starije i u 2016. je vrlo blizu omjera u Europskoj uniji. Na razini Europske unije, u promatranom razdoblju, prisutan je značajniji padajući trend omjera mladih u odnosu na starije nositelje poljoprivrednih gospodarstava.

² Kako bi se bolje vidio trend kretanja vrijednosti, uzeti su podaci za duže razdoblje, počevši od 2010.

Graf 3: C.14 - Omjer mladi/stariji nositelji (< 35 g./>= 55 g.), mladi nositelji na 100 starijih nositelja poljoprivrednog gospodarstva

Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

S2: Mladi poljoprivrednici su tehnički učinkovitiji u odnosu na starije

Prema analizi koju je obavila Svjetska banka (2019.) (<https://documents1.worldbank.org/curated/en/365111565777164028/pdf/Sector-Diagnostic-and-Analysis-of-Public-Spending-in-Agriculture-and-Rural-Development.pdf>) koristeći podatke FADN istraživanja, tehnička učinkovitost (*Technical Efficiency* - TE³) hrvatskih poljoprivrednih gospodarstava je niska⁴, usprkos dokazima o visokoj učinkovitosti s obzirom na obujam poslovanja. Hrvatska poljoprivredna gospodarstva karakterizira značajna tehnička neučinkovitost, sa srednjim rezultatom učinkovitosti od 0,30, odnosno prosječno poljoprivredno gospodarstvo iz FADN uzorka može ostvariti istu proizvodnju koristeći 70% manje ulaznih sredstava s obzirom na raspoloživu proizvodnu tehnologiju. Klaster od 20 poljoprivrednih gospodarstava (1,5% uzorka) dobro koristi svoje proizvodne kapacitete (tehnička učinkovitost je oko 0,80). Dob nositelja poljoprivrednog gospodarstva i tehnička učinkovitost su obrnuto proporcionalno povezani. Poljoprivredna gospodarstva kojima upravljaju mladi poljoprivrednici pokazuju bolje performanse u pogledu tehničke učinkovitosti. Rezultat TE za mlade poljoprivrednike viši je od ekvivalenta za njihove starije kolege, odnosno prosječni mladi poljoprivrednik koji ostvaruje rezultat TE od 0,32 isti proizvodni rezultat može ostvariti sa 68% manje inputa u proizvodnju, dok stariji poljoprivrednici (TE 0,26) isti proizvodni rezultat mogu ostvariti sa 74% manje inputa u proizvodnju.

³ Tehnička učinkovitost (TE) odnosi se na sposobnost poljoprivrednih gospodarstava da postignu najvišu razinu proizvodnje s obzirom na skup inputa.

⁴ Analiza tehničke učinkovitosti zasniva se na procjeni granice proizvodnje koju definiraju najučinkovitija poljoprivredna gospodarstva u uzorku poljoprivrednih gospodarstava prema FADN-u u 2016. u Hrvatskoj (1.298 poljoprivrednih gospodarstava).

Analiza Svjetske banke (2019.) je pokazala da su poljoprivredna gospodarstva kojima upravljaju mladi poljoprivrednici bolje prilagodila svoju razinu proizvodnje na veličinu najproduktivnije razine (*Most Productive Scale Size* - MPSS) od prosječnog hrvatskog poljoprivrednog gospodarstva. Poljoprivredna gospodarstva kojima upravljaju mladi poljoprivrednici pokazuju veću učinkovitost u smislu obujma proizvodnje u usporedbi s poljoprivrednim gospodarstvima starijih poljoprivrednika.

S3: Interes mladih poljoprivrednika za usavršavanjem

Prema podacima Ministarstva poljoprivrede raste interes mladih poljoprivrednika za stručno usavršavanje. U 2019. godini 5.553 mladih poljoprivrednika (dobne skupine do 41 godine starosti), je sudjelovalo na stručnim usavršavanjima, odnosno 26% od ukupnog broja mladih poljoprivrednika (21.737 prema Upisniku poljoprivrednika Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju za 2019. godinu). U odnosu na 2018. godinu, broj mladih poljoprivrednika uključenih u stručno usavršavanje povećan je za 43%.

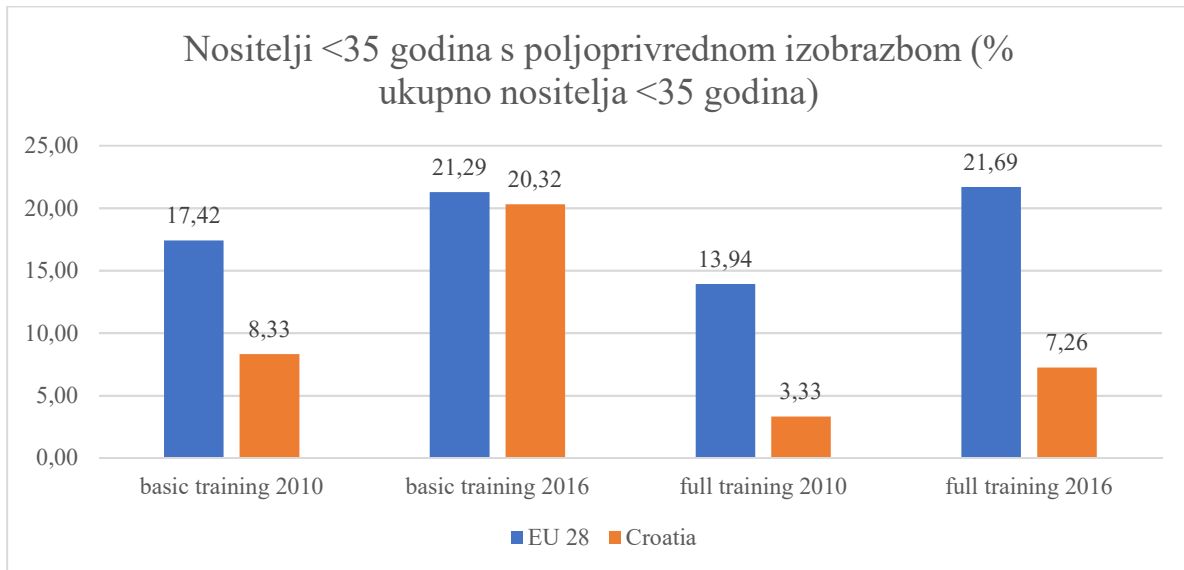
Služba za pružanje savjetodavnih usluga u poljoprivredi ima 117 ureda s 230 savjetnika na cijelom području Hrvatske. Uspoređujući broj savjetnika s ukupnim brojem poljoprivrednih gospodarstava upisanih u Upisnik poljoprivrednika (2019) jedan savjetnik u prosjeku pokriva 742 poljoprivredna gospodarstva. Na regionalnoj razini, u Kontinentalnoj Hrvatskoj je pokrivenost u prosjeku 700, a u Jadranskoj 860.

Stručno osposobljavanje te razmjena znanja i informacija provodi se održavanjem tečajeva, radionica, webinarima i demonstracijskim aktivnostima. Polaznici tečajeva su poljoprivredni proizvođači obveznici pohađanja strukovnog osposobljavanja iz tema agrookoliša i klimatskih promjena, ekološke poljoprivredne proizvodnje, dobrobiti životinja. Poseban naglasak je na organizaciji strukovnog osposobljavanja za mlade poljoprivrednike.

Gledajući omjer poljoprivredne izobrazbe nositelja poljoprivrednog gospodarstva (dobne skupine do 35 godina) na EU-28 razini i u RH (graf 4), kod osnovne izobrazbe je razvidno da je u razdoblju 2010.-2016. zabilježen značajan porast za RH (za 11,99%), a što je gotovo na razini rasta u EU. Što se tiče potpune izobrazbe, i u tom segmentu je zabilježen porast za RH (za 3,93%), ali je to i dalje dosta niže u odnosu na EU. Na razini EU vidljivo je da je gotovo podjednak postotak mladih poljoprivrednika s osnovnom i potpunom izobrazbom, dok u RH osnovna izobrazba ima znatno veći udio⁵.

⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Farmers_training_level: u ovom kontekstu **osnovna izobrazba** podrazumijeva osnovno poljoprivredno obrazovanje, odnosno završenu srednju poljoprivrednu školu ili neku drugu srodnu srednju školu ili srodno strukovno obrazovanje (npr. vrtlarstvo, vinogradarstvo, šumarstvo, ribogojstvo, veterinu, poljoprivrednu tehnologiju i srodne predmete); **potpuna izobrazba** u ovom kontekstu podrazumijeva završeno obrazovanje u trajanju od najmanje dvije (2) godine nakon osnovnog obrazovanja (srednje škole) i to iz područja poljoprivrede, vrtlarstva, vinogradarstva, šumarstva, ribogojstva, veterine, poljoprivredne tehnologije ili srodnih područja.

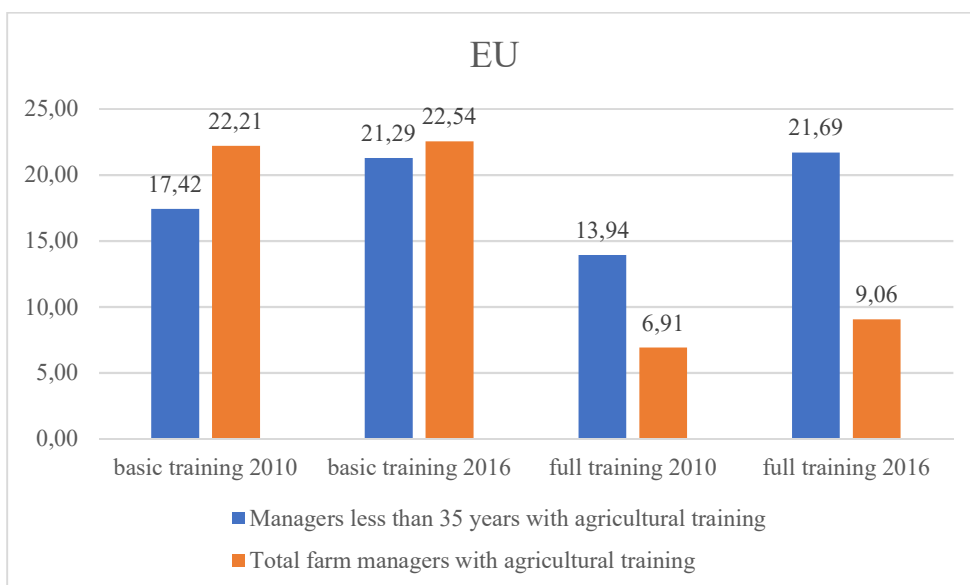
Graf 4: C.15 - Nositelji <35 godina s poljoprivrednom izobrazbom (% ukupno nositelji <35 godina)

Izvor: Eurostat DG AGRI

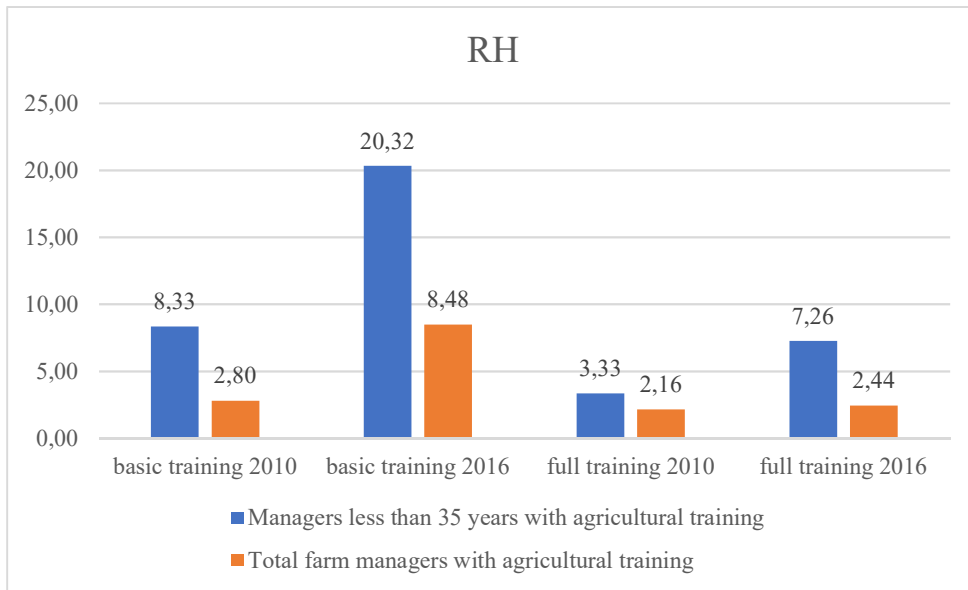
Uspoređujući udio i razine izobrazbe mladih poljoprivrednika s ostalim poljoprivrednicima, u RH (graf 6) najveću razinu izobrazbe imaju mladi poljoprivrednici, s više od dvostrukom razlikom u korist mladih (u 2010. i u 2016.). Udio nositelja poljoprivrednih gospodarstava mlađih od 35 godina s najmanje osnovnom razinom poljoprivredne izobrazbe (27%) veći je u odnosu na ukupan broj nositelja poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj (10%) u 2016. Udio mladih nositelja poljoprivrednog gospodarstva s barem osnovnom poljoprivrednom izobrazbom u Hrvatskoj niži je u odnosu na prosjek EU ali se znatno približio tom prosjeku gledajući napredak u odnosu na 2010. godinu.

Graf 5: Izobrazba u EU - 2010., 2016. (C.15)

Izvor: Eurostat DG AGRI

Graf 6: Izobrazba u RH, 2010., 2016. (C.15)

Izvor: Eurostat DG AGRI

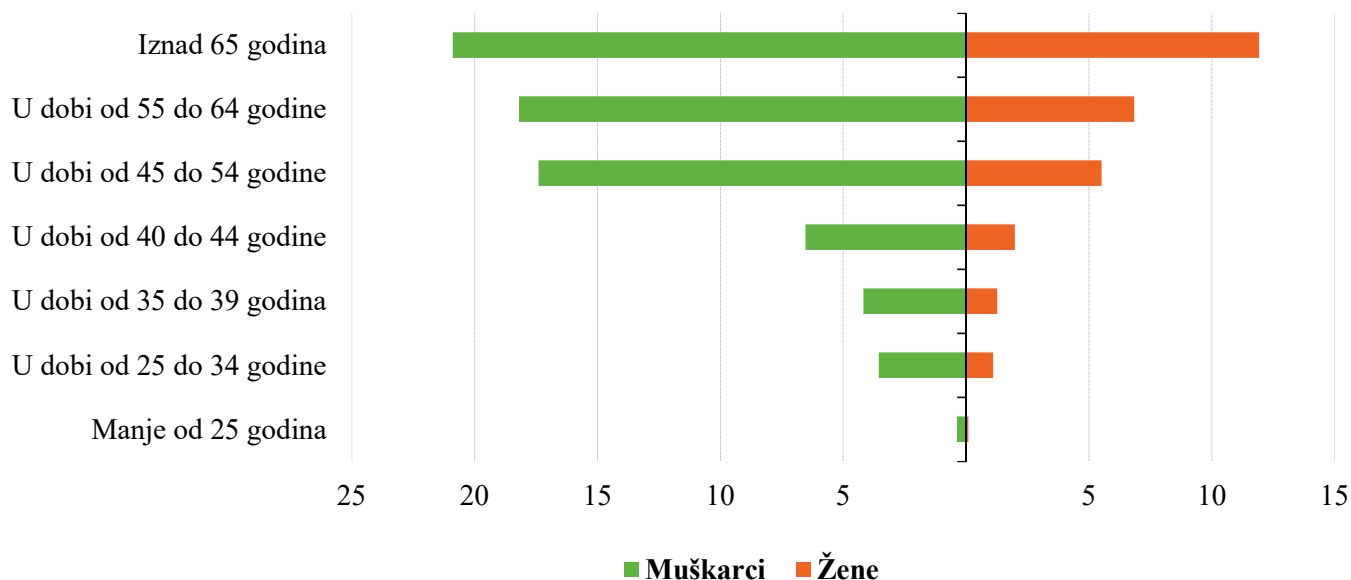
S4:Povećanje zastupljenosti žena među mladim poljoprivrednicima

U 2016. godini 15% mladih nositelja poljoprivrednih gospodarstava u RH su bile žene, dok je udio žena nositeljica poljoprivrednih gospodarstava ukupno u Republici Hrvatskoj 26%, što je gotovo na razini prosjeka Europske unije (28%).

Sedam od deset (71,5%) upravitelja poljoprivrednih gospodarstava na 10,5 milijuna gospodarstava u EU je muškarac, a većina (57,9%) je stara 55 godina ili više. Otprilike je samo svaki deseti (10,6%) upravitelj farme mladi poljoprivrednik mlađi od 40 godina (graf 7), a taj je udio još niži među poljoprivrednicama (8,6%).

Graf 7: Dobne skupine nositelja poljoprivrednih gospodarstava, prema spolu, EU-28, 2016 (% od ukupnog broja nositelja poljoprivrednih gospodarstava)

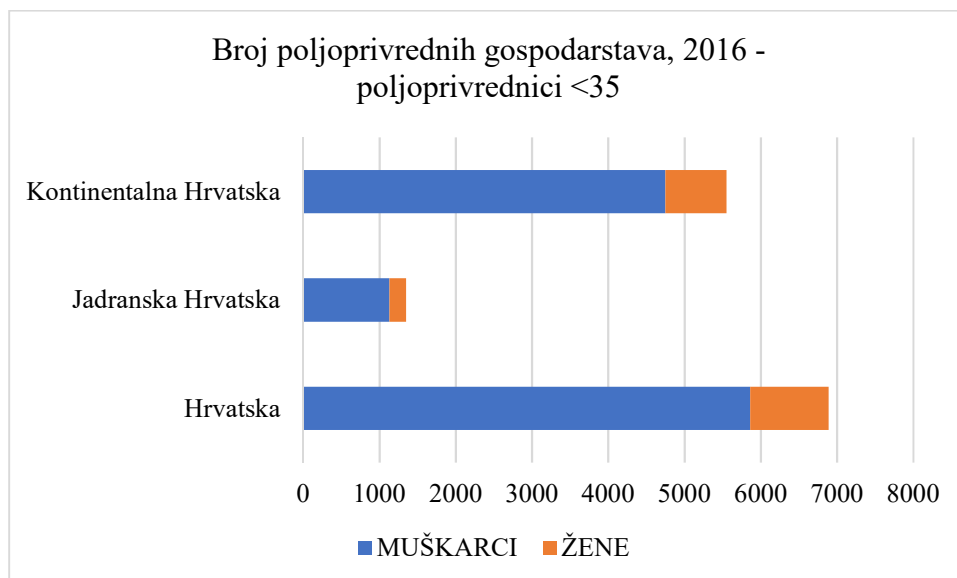
Dobne skupine upravitelja poljoprivrednih gospodarstava, prema spolu, EU-28, 2016 (% od ukupnog broja upravitelja poljoprivrednih gospodarstava)

Izvor: Eurostat

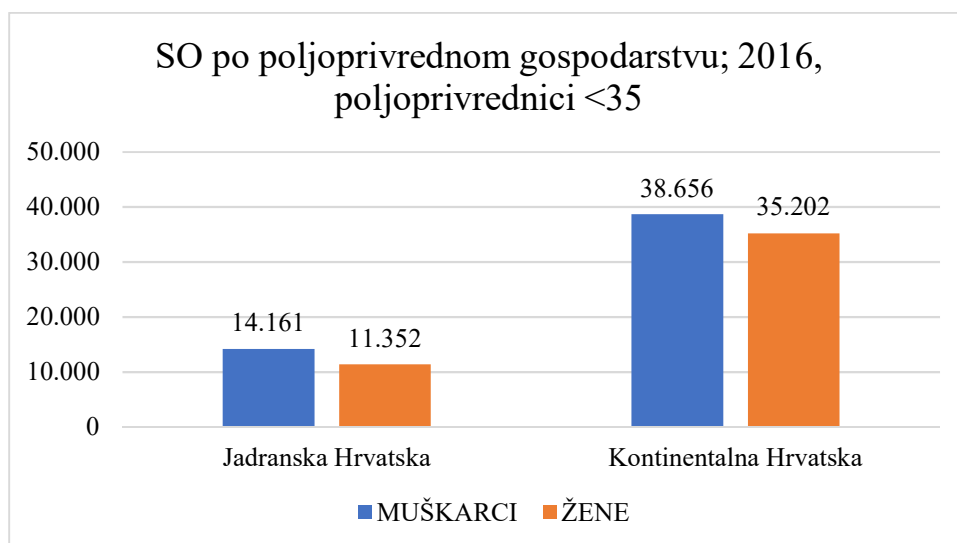
Udio mladih žena nositeljica poljoprivrednih gospodarstava prati jednaki trend u odnosu na mlade muškarce nositelje poljoprivrednih gospodarstava gledajući u odnosu na regionalne podatke (Graf 8) dok je ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva kod mladih žena nositeljica poljoprivrednih gospodarstava niža u odnosu na muškarce (Graf 9).

Graf 8: C.12 - Broj poljoprivrednih gospodarstava, 2016. - poljoprivrednici <35 godina

Izvor: EUROSTAT

Graf 9: Ekonomski rezultat (SO) po poljoprivrednom gospodarstvu u 2016., poljoprivrednici <35 godina

Izvor: EUROSTAT

II. Slabosti (W)

W1: Visok udio zakupa u ukupno korištenom poljoprivrednom zemljištu

Sve veće cijene zemljišta otežavaju potencijalnim novim poljoprivrednicima, uključujući mlade poljoprivrednike i poljoprivrednike koji nemaju dovoljno proizvodnih resursa, ulazak u poljoprivredu, a postojećim poljoprivrednim gospodarstvima otežavaju rast putem zakupa ili kupovine zemljišta.

Većina mladih hrvatskih poljoprivrednika bavi se ratarstvom u kojem je zemljište ključan faktor poljoprivredne proizvodnje. Prema FADN podacima hrvatski mladi poljoprivrednici raspolažu malim površinama vlastitog zemljišta. U 2017. godini prosječan mladi poljoprivrednik koristio je 23 ha poljoprivrednog zemljišta od kojih je 21,5 ha unajmljenog zemljišta. Površine unajmljenog zemljišta čine 93,5 % ukupno korištenog poljoprivrednog zemljišta. Trošak najma čini 7,4 % ukupnih troškova mladih poljoprivrednika.

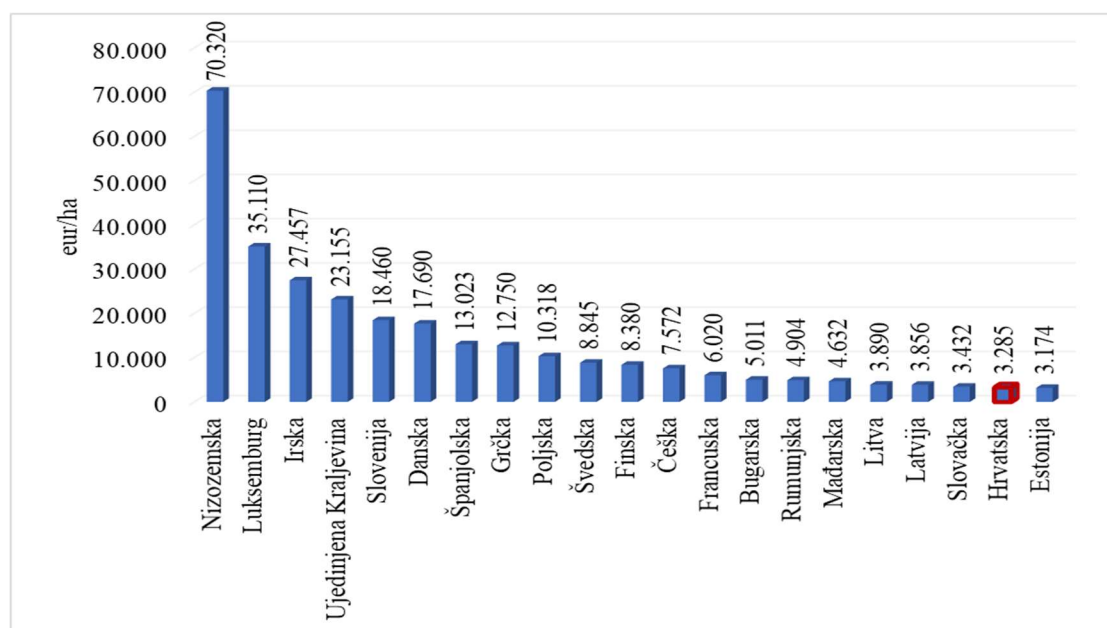
Na dan 31. prosinca 2020. godine hrvatski poljoprivrednici ukupno su koristili 1.011.151 ha poljoprivrednog zemljišta. Najveći dio korištenog poljoprivrednog zemljišta, 567.869,5 ha ili 56,1%, nalazi se u vlasništvu poljoprivrednika koji ga koristi. U zakupu se nalazi 219.092 ha poljoprivrednog zemljišta, ili 21,7%, u zakupu državnog zemljišta nalazi se 76.807,8 ha poljoprivrednog zemljišta ili 7,6%, a najmanje je zemljišta korišteno uz potvrdu jedinica lokalne i regionalne samouprave 1.605,8 ha, ili 0,2%.

Tablica 1. Poljoprivredno zemljište prema tipu vlasništva i katastarskoj kulturi prema Upisniku, stanje na dan 31. prosinca 2020.

Katastarska kultura	Površina, ha									
	Koncesija	Korištenje bez naknade	Ostalo	Plodoužvanje	Potvrda JLS	Ugovor o privremenom zakupu državnog zemljišta	Vlasništvo	Zakup	Zakup državnog zemljišta	Ukupno
Oranica	53.821,46	3.911,19	2.021,87	6.286,61	104,94	39.676,16	382.606,29	182.735,19	54.108,94	725.272,64
Livade	633,69	709,33	1.278,49	2.201,44	807,10	3.138,47	77.507,28	17.547,47	2.670,28	106.493,54
Pašnjaci	1.264,86	622,20	11.035,48	2.934,01	690,31	7.332,88	41.129,59	8.630,82	13.607,15	86.549,84
Šuma	808,34	217,26	1.188,74	928,02	0,17	128,34	28.003,91	2.571,47	2.446,17	36.292,43
Vinograd	1.400,87	291,06	105,54	297,80	0,00	328,60	13.931,98	2.226,62	1.837,94	20.420,41
Voćnjak	1.007,43	148,23	38,11	257,17	2,08	600,27	15.137,21	3.553,71	791,51	21.814,05
Ostalo zemljište	9,74	47,11	163,06	99,49	0,00	409,81	6.550,17	1.312,73	373,77	8.965,89
Maslinik	0,20	48,53	48,48	106,54	0,38	29,06	1.972,64	155,29	304,08	2.665,21
Trstik	166,16	0,59	18,47	0,71	0,00	70,92	447,82	162,68	160,25	1.015,34
Neplodno	6,74	4,43	200,23	73,65	0,86	79,43	451,71	180,79	507,75	1.505,58
Vrt	0,00	3,10	0,19	4,43	0,00	2,87	130,86	15,00	0,00	156,45
Ukupno (ha)	59.119	6.003	16.099	13.190	1.606	51.797	567.869	219.092	76.808	1.011.151

Izvor: APPRRR, ARKOD na dan 31.12.2020.; obrada: Ministarstvo poljoprivrede

Graf 10: Cijene kupljenog obradivog poljoprivrednog zemljišta u državama članicama Europske unije, 2018. godina, EUR/ha

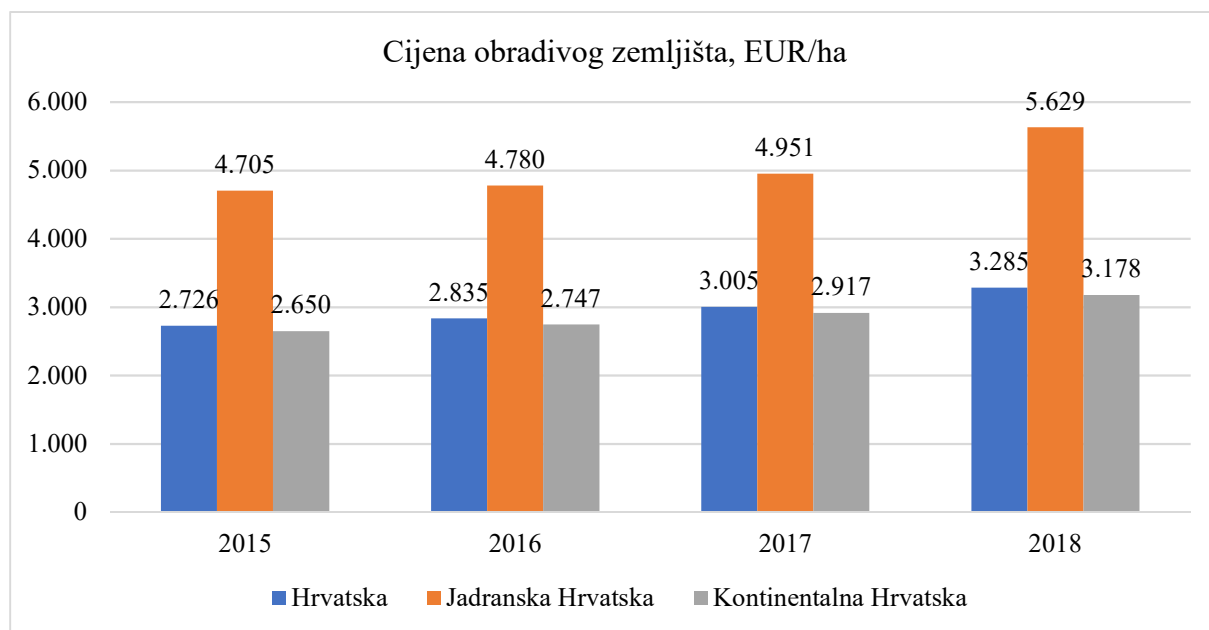
Izvor:

EUROSTAT

Prema podacima Eurostat-a, u 2018. godini najvišu kupovnu cijenu obradivog poljoprivrednog zemljišta bilježi Nizozemska, 70.320 eura/ha dok najniže cijene bilježe Estonija, 3.174 eura/ha, i Republika Hrvatska, 3.285 eura/ha.

Usporedimo li kupovnu cijenu obradivog zemljišta u Republici Hrvatskoj, vidimo da se u razdoblju 2015.-2018. bilježi kontinuirani rast. Na razini regija, cijene zemljišta u Jadranskoj Hrvatskoj su u prosjeku 70% veće nego u Kontinentalnoj Hrvatskoj.

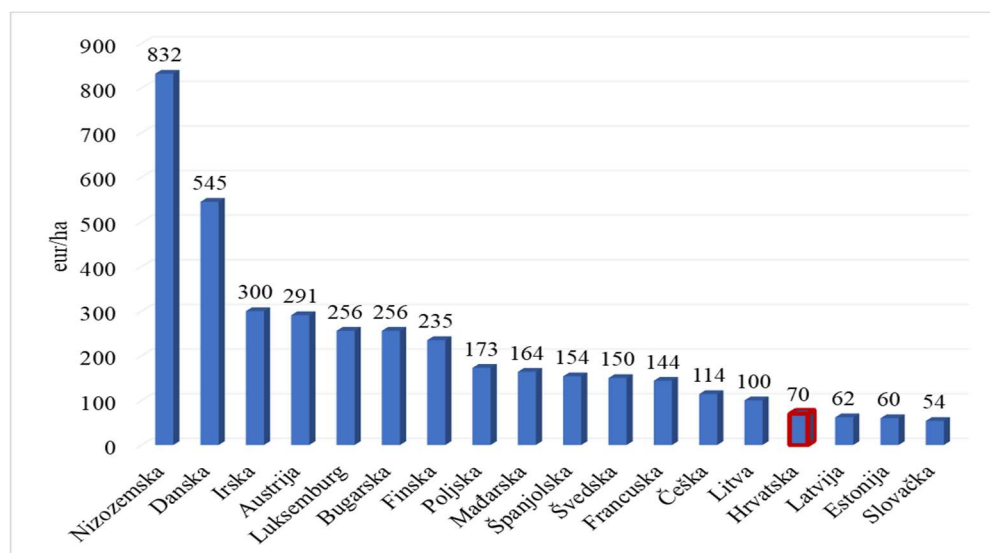
Graf 11: Cijena obradivog zemljišta u Hrvatskoj, EUR/ha

Izvor: EUROSTAT

Najvišu cijenu zakupa obradivog poljoprivrednog zemljišta u 2018. također bilježi Nizozemska, 832 eura/ha. Republika Hrvatska spada, zajedno sa Slovačkom, Estonijom i Latvijom, u grupu država članica u kojima je cijena zakupa obradivog poljoprivrednog zemljišta niža od 100 eura po hektaru.

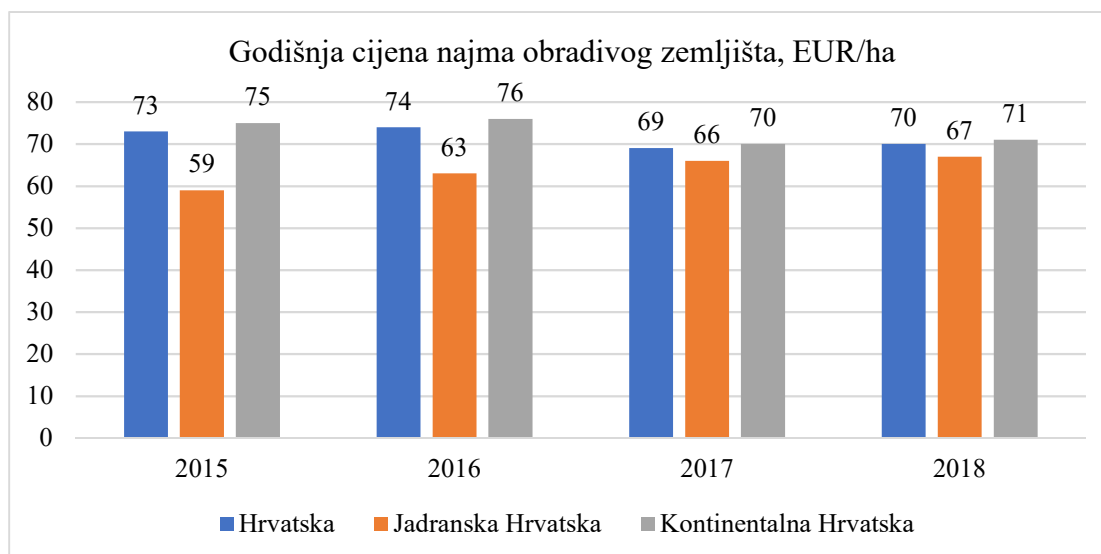
Graf 12: Cijene zakupa obradivog poljoprivrednog zemljišta u državama članicama Europske unije, 2018. godina

Izvor: EUROSTAT

Usporedimo li godišnju cijenu zakupa obradivog zemljišta u Republici Hrvatskoj, razvidno je kako je u razdoblju 2015.-2018. zabilježen blagi pad cijene zakupa zemljišta (uz prisutne godišnje fluktuacije). Na razini regija, cijena zakupa zemljišta u Kontinentalnoj Hrvatskoj je u prosjeku 15% veća nego u Jadranskoj Hrvatskoj, ali se ta razlika u promatranom razdoblju znatno smanjuje te je u 2018. razlika svega 4 eura po hektaru.

Graf 13: Godišnja cijena zakupa obradivog zemljišta u Hrvatskoj, EUR/ha

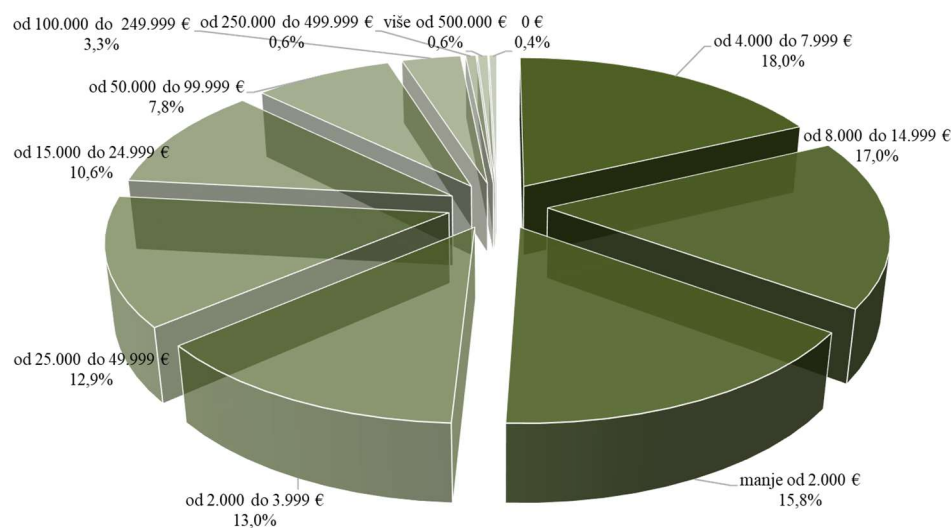

Izvor: EUROSTAT

W2: Nizak proizvodni potencijal mladih poljoprivrednika

Gotovo polovica mladih poljoprivrednika, njih 47 %, ostvaruje standardni ekonomski rezultat do 8.000 eura. Svega 1,2 % mladih poljoprivrednika ostvaruje standardni ekonomski rezultat veći od 250.000 eura.

Graf 14. Struktura mladih poljoprivrednika prema razredima ekonomske veličine u RH

Izvor: EUROSTAT- FSS

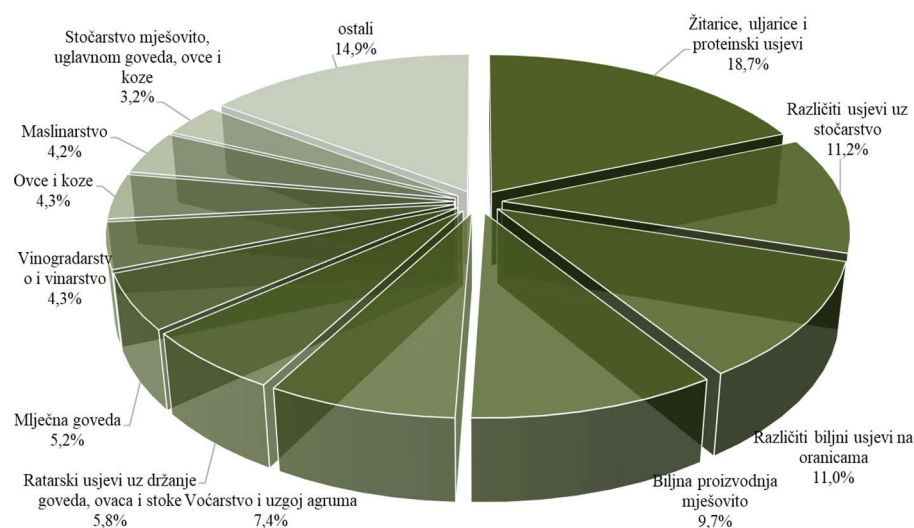
W3: Usmjerenost prema poljoprivrednim kulturama niske vrijednosti

Prema tipu proizvodnje najveći broj mladih poljoprivrednika bavi se biljnom proizvodnjom: 18,7% mladih poljoprivrednika proizvodi žitarice, uljarice i proteinske usjeve, 11,2% mladih poljoprivrednika bavi se proizvodnjom različitih usjeva uz stočarstvo, 11% mladih

poljoprivrednika proizvodi različite usjeve na oranicama dok se 9,7% mladih poljoprivrednika bavi mješovitom biljnom proizvodnjom.

Na EU razini za mlade poljoprivrednike postoji veća vjerojatnost da će se baviti specijaliziranim biljnim ili stočarskim uzgojem, a manje mješovitim poljodjelstvom i trajnom ratarskom proizvodnjom, što potvrđuje trend ka većoj specijalizaciji poljoprivrednih djelatnosti među mladim poljoprivrednicima.

Graf 15. Struktura mladih poljoprivrednika prema tipu proizvodnje u RH

Izvor: EUROSTAT- FSS

Prema analizi Svjetske banke (2019.) u hrvatskoj poljoprivredi je potrebno napraviti odmak od poljoprivrednih kultura niske vrijednosti, kao i povećanje prihoda usmjeravanjem na poljoprivredne proizvode više vrijednosti. Ova preporuka vrijedi i za mlade poljoprivrednike.

Uzimajući u obzir današnje trendove te ciljeve nove zajedničke poljoprivredne politike, može se sa velikom vjerojatnošću pretpostaviti da će novi sudionici u sektoru poljoprivrede biti uključeni u alternativne poljoprivredne aktivnosti, aktivnosti za dodanu vrijednost poljoprivrednoj proizvodnji kao i u inovacije i nove poslovne modele (EIP-AGRI Focus Group, 2015).

W4: Otežani pristup izvorima financiranja

Mali proizvođači i poslovni subjekti u poljoprivredi nemaju pristup kapitalu za financiranje investicija. Usprkos visokoj razini likvidnosti hrvatskog bankarskog sustava i relativno niskim komercijalnim kamatnim stopama (3-5%) za poljoprivredne kredite, pristup kapitalu mnogim proizvođačima i prerađivačima u poljoprivredno-prehrambenom sektoru u Hrvatskoj je ograničen, posebice za one male i srednje, a što ujedno znači i za mlade poljoprivrednike. Nedostatak temeljnog kapitala i činjenica da su za programe jamstava potrebna osiguranja, dodatno su ograničenje za male proizvođače. Premda se programi poljoprivrednog financiranja uglavnom usredotočuju na pojeftinjenje kredita (čime se stimulira potražnja), nedostaju učinkoviti mehanizmi podjele rizika između financijskih institucija i komercijalnih banaka radi mobilizacije većeg posuđivanja te banke preuzimaju ukupni rizik za sredstva koja posuđuju.

Navedeno smanjuje financijsku uključenost malih poljoprivrednika jer ograničava njihov pristup privatnim financijskim instrumentima⁶.

Komercijalne banke poljoprivredni sektor još uvijek doživljavaju kao previše rizičan, pa mladi poljoprivrednici koji su nositelji manjih poljoprivrednih gospodarstava nemaju pristup kapitalu zbog nedostatka vlasništva, uslijed nesređenih vlasničkih odnosa i samim time nedovoljnog osiguranja ili jamstava. Procijenjeno je da financijski jaz za mlade poljoprivrednike iznosi između 413 i 514 milijuna eura⁷.

Prema provedenom istraživanju tijekom ex ante procjene prije uspostave Financijskih instrumenata u RH⁸ poljoprivredni proizvođači kao glavne probleme i utvrđena uska grla u vezi s pristupom financiranju navode: kolateral koji se traži od banaka previsok je za zadužene poljoprivrednike, a poljoprivredni proizvođači suočavaju se s poteškoćama u dokazivanju vlasništva nad imovinom, financijski sektor usvaja vrlo selektivan način financiranja poljoprivrednih proizvođača. Banke su u općem riziku nesklone financiranju poljoprivrednog sektora zbog loših iskustava u prošlosti; kamatne stope su visoke (obično se odobravaju zajmovi s kamatnom stopom od 7% - 8%, ali postoje čak i slučajevi u kojima kamatne stope iznose 10%); kamatne stope u komercijalnim zajmovima za obrtni kapital mogu iznositi do 7%; nedostatak vlastitog kapitala poljoprivrednih proizvođača; nedostatak poljoprivrednog zemljišta; financijska pismenost u nekim slučajevima predstavlja problem, ali treba imati na umu da je razina financijske pismenosti u Hrvatskoj u cjelini također na niskoj razini.

III. Prilike (O)

O1: Rastući trend korištenja resursa kod mladih poljoprivrednika

Prema Istraživanju o strukturi poljoprivrednika Državnog zavoda za statistiku provedenog 2016. godine, u Republici Hrvatskoj mladi poljoprivrednici upravljaju s 6.890 poljoprivrednih gospodarstava. U svojoj proizvodnji koristili su 135.220 ha korištenog poljoprivrednog zemljišta (8,7% ukupno korištenog poljoprivrednog zemljišta), uzgajali 93.250 uvjetnih grla (12,4% ukupnih uvjetnih grla) čime su ostvarili ekonomski rezultat od 230,3 milijuna eura (11,3% ukupnog ekonomskog rezultata). U svom radu utrošili su 11.360 godišnjih jedinica rada (7,1% ukupnih godišnjih jedinica rada). Od ukupnog broja mladih poljoprivrednika, njih 29% je samodostatno (odnosno u vlastitom kućanstvu utroši više od 50 % vlastite proizvodnje).

Prema Zakonu o poljoprivrednom zemljištu (NN 20/18, 115/18 i 98/19) poljoprivredno zemljište u vlasništvu države može se dati u zakup, na privremeno korištenje, zamijeniti za drugo zemljište ili prodati.

Ugovori o zakupu sklapaju se za površine od najviše 100 hektara na rok od 25 godina s mogućnošću produljenja za isto razdoblje. Iznimka je zemljište predviđeno za povrat osobama čija je imovina bila oduzeta u vrijeme komunizma i zemljište predviđeno za ostale namjene, koje se može dati u zakup na rok do pet godina. U slučaju prodaje poljoprivrednog zemljišta u

⁶ Izvješće Svjetske banke (2019): Stanje sektora i analiza javnih izdataka za poljoprivredu i ruralni razvoj

⁷ fi-compass, 2020, Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in Croatia, Study report, 76 pages. Available at:

https://www.ficompass.eu/sites/default/files/publications/financial_needs_agriculture_agrifood_sector_s_Croatia.pdf.

⁸ <https://ruralnirazvoj.hr/files/documents/Final-Report-Ex-ante-Croatia-Agriculture-1.pdf>

vlasništvu države, primjenjuje se ograničenje u smislu maksimalne površine koja se može prodati pojedinačnom kupcu – 50 hektara u kontinentalnom dijelu Hrvatske i 5 hektara u priobalnom području. Kupac poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države mora koristiti zemljište za poljoprivrednu proizvodnju i može je prodati tek nakon 10 godina.

Dodjela zemljišta u vlasništvu države mora se temeljiti na programu koji je izradila lokalna samouprava i ovisi o odobrenju područne (regionalne) samouprave i Ministarstva poljoprivrede. Program mora sadržavati informacije o ukupnoj površini poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države na teritoriju lokalne samouprave; podatke o zemljištu u vlasništvu države koje je već u zakupu; površine zemljišta u državnom vlasništvu predviđene za prodaju, zakup, ribnjake, ispašu i za povrat imovine oduzete u vrijeme komunizma. Najviše 25% raspoloživog zemljišta u vlasništvu države smije se prodati, a do 5% se može koristiti za druge nepoljoprivredne svrhe. Nadležna tijela lokalne samouprave utvrđuju maksimalnu veličinu zemljišta koje se može dodijeliti pojedinačnoj fizičkoj ili pravnoj osobi.

Poljoprivredno zemljište u vlasništvu države dodjeljuje se nakon objave natječaja. Natječaji sadrže informacije o planiranim vrstama poljoprivredne proizvodnje za zemljište koje se daje u zakup te mjere za ublažavanje potencijalno negativnih utjecaja na okoliš.

Odluku o dodjeli zemljišta na temelju natječaja donose jedinice lokalne samouprave, a odobravaju jedinice područne (regionalne) samouprave i Ministarstvo poljoprivrede. Zemljište se dodjeljuje prema sljedećim pravima prvenstva: 1) mala obiteljska poljoprivredna gospodarstva u sektoru stočarstva koja ne posjeduju dovoljno poljoprivrednog zemljišta (u slučaju zakupa), 2) poljoprivrednici koji već koriste zemljište u skladu s prethodno sklopljenim ugovorima (u slučaju prodaje); 3) mladi poljoprivrednici, 4) ostala obiteljska poljoprivredna gospodarstva, 5) fizičke ili pravne osobe koje imaju prebivalište ili sjedište u relevantnom lokalnom području, 6) druge fizičke ili pravne osobe koje se već bave ili se planiraju baviti poljoprivredom. Ako dvoje ili više sudionika natječaja ispunjava iste kriterije za dodjelu, primjenjuju se daljnja prava prvenstva na temelju veličine poljoprivrednog gospodarstva i vrste proizvodnje.

Prema podacima iz 2016. godine, u prosjeku jedan mladi poljoprivrednik u svojoj proizvodnji koristi 19,6 ha poljoprivrednog zemljišta, uzgaja 13,5 uvjetnih grla stoke i ostvaruje prosječan ekonomski rezultat u iznosu od 33.422 eura, za što utroši 1,6 godišnjih jedinica rada.

Tablica 2. Struktura mladih poljoprivrednika u Republici Hrvatskoj, Istraživanje o strukturi poljoprivrednih gospodarstava pregled 2010.-2016.

Kategorija/Godina	2010.	2013.	2016.	2016./2013.		2016./2010.	
				Δ	%	Δ	%
Broj PG	9.610	7.350	6.890	-460	-6,3	-2.720	-28,3
Korišteno poljoprivredno zemljište, ha	114.500	110.070	135.220	25.150	22,8	20.720	18,1
Ekonomski rezultat (SO), EUR	183.655.140	172.176.050	230.279.390	58.103.340	33,7	46.624.250	25,4
Uvjetna grla stoke	80.920	62.600	93.250	30.650	49,0	12.330	15,2
Godišnje jedinice rada	11.120	9.750	11.360	1.610	16,5	240	2,2
Broj samoopskrbnih PG	3.030	2.620	1.980	-640	-24,4	-1.050	-34,7

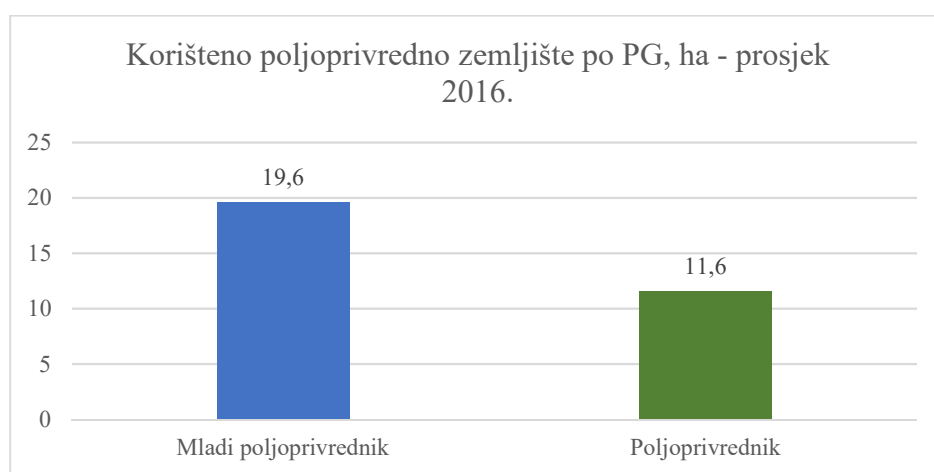
Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

Podaci dobiveni u Istraživanju o strukturi poljoprivrednih gospodarstava pokazuju da su u razdoblju 2010.-2016. prosječni resursi mladih poljoprivrednika povećani. Prosječna površina

korištenog poljoprivrednog zemljišta povećana je za 4,7 ha, iskazano postotno za 31%, prosječan broj uvjetnih grla stoke povećan je za 5 grla, odnosno za 59%, dok je prosječan ekonomski rezultat povećan za 9.997 eura, odnosno za 43% (grafovi 16, 17 i 18).

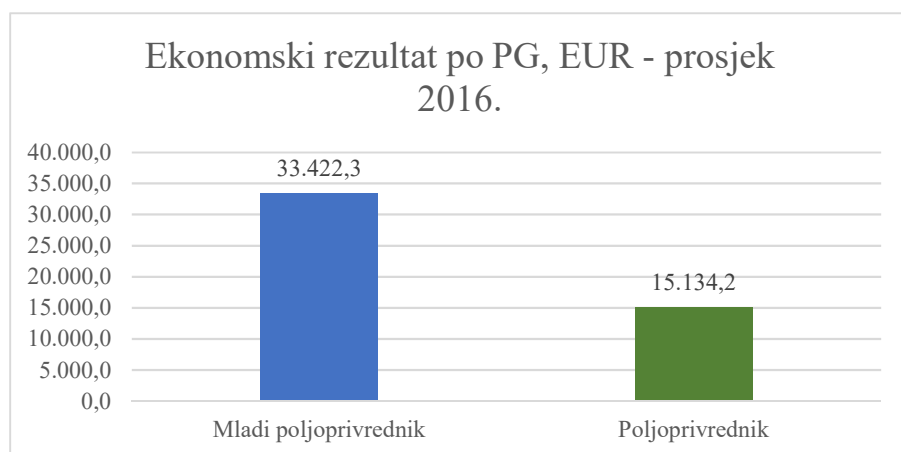
Promatrano u odnosu na prosječnog hrvatskog poljoprivrednika, prema podacima Istraživanja o strukturi poljoprivrednika iz 2016., prosječan mladi poljoprivrednik koristi veću površinu poljoprivrednog zemljišta (u prosjeku 8 ha više od prosječnog hrvatskog poljoprivrednika, odnosno 69% više), uzgaja više stoke (u prosjeku 7,9 uvjetnih grla stoke više od prosječnog hrvatskog poljoprivrednika, odnosno 141% više) i ostvaruje veći ekonomski rezultat (u prosjeku za 18.288 eura više od prosječnog hrvatskog poljoprivrednika, odnosno 121% više). Iz navedenog je razvidno da je poljoprivredno gospodarstvo kojemu je nositelj mladi poljoprivrednik više konkurentno i otporno u odnosu na prosječno poljoprivredno gospodarstvo kojemu nositelj nije mladi poljoprivrednik.

Graf 16: Korišteno poljoprivredno zemljište po PG, ha - prosjek 2016.⁹

Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

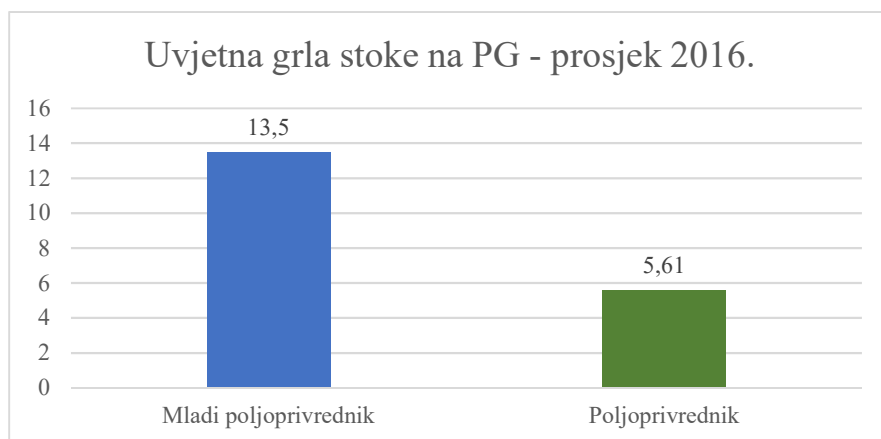
Graf 17: Ekonomski rezultat (SO) po poljoprivrednom gospodarstvu, EUR - prosjek 2016.

Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

⁹ Zadnji dostupni podaci prema Eurostatu

Graf 18: Uvjetna grla stoke na poljoprivrednom gospodarstvu - prosjek 2016.

Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

Kroz provedbu natječaja iz PRR 2014.-2020. za tip operacije 6.1.1 „Potpora mladim poljoprivrednicima“ odobreno je 1.486 projekata mladih poljoprivrednika, od čega je isplaćeno 1.452 korisnika u iznosu od 62.440.535,03 EUR (prosinac 2021. godine). Potpora kroz ovaj tip operacije dodjeljivala se mladim poljoprivrednicima koji u cijelosti preuzimaju postojeće poljoprivredno gospodarstvo sa svim resursima uključujući poljoprivredno zemljište.

O2: Povećana dostupnost izvora financiranja mladim poljoprivrednicima

U nekoliko provedenih studija među mladim poljoprivrednicima (ref. *Pilot projekt Programi razmjene za mlade poljoprivrednike, EK, 2015.*), jedan od glavnih problema koji su naveli mladi poljoprivrednici jest dostupnost kredita, odnosno izvora financiranja. Prema podacima Europske komisije, banke su u 2017. odbile 27% zahtjeva za kredit koje su podnijeli mladi poljoprivrednici u Europskoj uniji, dok za druga poljoprivredna gospodarstva taj postotak iznosi samo 9%. Jedan od odgovora na tu potrebu i problem mladih poljoprivrednika jesu financijski instrumenti.

U okviru PRR Ministarstvo poljoprivrede je u 2018. godini uvelo nekoliko novih financijskih instrumenata u vidu mikro i malih zajmova, pojedinačnih jamstava i investicijskih kredita. Svrha financijskih instrumenata PRR-a je potaknuti i podržati rast i razvoj na način da se omoguće povoljniji uvjeti financiranja (niže kamatne stope, niže naknade, duži rokovi otplate i veća mogućnost počeka), uz smanjenje zahtjeva prema korisnicima financijskih instrumenata (manje instrumenata osiguranja). Rezultati dosadašnje provedbe financijskih instrumenata (rujan 2021. godine) pokazuju da udio iznosa isplaćenog za financijske instrumente mladim poljoprivrednicima iznosi 21% vrijednosti mikro zajmova (do 25.000 EUR), 23% vrijednosti malih zajmova (25.001-100.000 EUR), 9% vrijednosti Investicijskih kredita za ruralni razvoj (50.001-1.000.000 EUR) te 10% vrijednosti Obrtnih sredstava za ruralni razvoj (25.000-200.000 EUR). Pojedinačna jamstva predstavljaju možda i najvažniji financijski instrument za mlade poljoprivrednike, a u okviru njih je za tu ciljanu skupinu predviđena pogodnost u maksimalnoj stopi jamstva do 80% (dok za ostale maksimalna stopa jamstva iznosi do 70%). Rezultat dosadašnje provedbe pokazuje da su 8 od 9 korisnika izdanih jamstava mladi poljoprivrednici (do 41 godine starosti).

U okviru provedbe **financijskih instrumenata PRR 2014.-2020.** mladim poljoprivrednicima do 30. rujna 2021. isplaćeno je:

- 52 Mikro zajma za ruralni razvoj u iznosu od 7.711.447,08 HRK
- 26 Mikro zajmova za obrtna sredstva za ruralni razvoj u iznosu od 2.943.136,90 HRK
- 163 Mala zajma za ruralni razvoj u iznosu od 54.736.668,38 HRK
- 8 Pojedinačnih jamstava za ruralni razvoj u iznosu od 13.642.281,19 HRK kojima se jamči za projekte vrijednosti 54.087.338,53 HRK
- 1 Investicijski kredit za ruralni razvoj u iznosu od 1.079.807,84 HRK
- 19 kredita Obrtna sredstva za ruralni razvoj u iznosu od 11.684.704,36 HRK

Udio mladih poljoprivrednika koji su dobili potporu putem financijskih instrumenata značajno je zastupljen.

Tablica 3: Udio mladih poljoprivrednika koji su dobili potporu putem financijskih instrumenata u odnosu na ukupno dodijeljenu potporu

	Broj krajnjih primatelja za zajmove/kredite	%	Broj krajnjih primatelja za jamstva	%
MLADI POLJOPRIVREDNICI	261	22,03	8	88,89
OSTALI POLJOPRIVREDNICI	924	77,97	1	11,11
UKUPNO	1.185	100	9	100

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

O3: Dostupnost znanja i edukacija za mlade poljoprivrednike

U okviru mjera II. stupa ZPP-a dostupni su treninzi i usavršavanja za mlade poljoprivrednike. Dio edukacija je obavezan za sve mlade poljoprivrednike (kao korisnike potpore iz EAGF-a ukoliko nemaju odgovarajuću razinu stručnih znanja (školovanje), dok je veliki dio programa i edukacija na raspolaganju u okviru raznih tečajeva ili demonstracijskih aktivnosti ovisno o potrebama i interesima samih poljoprivrednika.

Tijekom 2020. godine započela je provedba strukovnog osposobljavanja putem tipa operacije 1.1.3 „Strukovno osposobljavanje za mlade poljoprivrednike“, namijenjenog isključivo mladim poljoprivrednicima. Aktivnosti u okviru ovog tipa operacije usmjerene su na pružanje osnovnog i dodatnog znanja mladim poljoprivrednicima do navršene 41. godine života.

Tablica 4: Provedeni tečajevi strukovnog osposobljavanja iz tipa operacije 1.1.3

Naziv tečaja	Broj tečajeva	Broj polaznika
Ratarstvo	51	945
Voćarstvo	17	264
Povrtlarstvo	6	68
Ovčarstvo i kozarstvo	4	60
Maslinarstvo	6	45
Svinjogojstvo	4	45

Vinogradarstvo	3	23
Govedarstvo	1	12
UKUPNO	92	1.462

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Od 2021. godine kroz tip operacije 1.1.2 „Strukovno osposobljavanje za poljoprivrednike“ kao novi korisnici uvode se pravne osobe registrirane za djelatnosti pružanja usluga obrazovanja i savjetovanja izvan sustava redovite naobrazbe koje se odnose na jednu od navedenih tema:

- a) Kružna poljoprivreda
- b) Tehnike precizne poljoprivrede i utjecaj na agro-okoliš
- c) Digitalna transformacija u poljoprivrednoj proizvodnji, digitalni marketing i inovativni pristupi tržištu
- d) Suradnja poljoprivrednih proizvođača

U Hrvatskoj postoji veliki broj srednjih škola namijenjenih obrazovanju srednjoškolaca u području poljoprivrede, ali isto tako i znatan broj specijalističkih studija, pred-diplomskih, diplomskih, post-diplomskih i doktorskih studija (Tablica 5). Koncentracija mogućnosti edukacije je najveća u Zagrebu, ali i u poljoprivredi najzastupljenijim područjima (npr. Osijek).

Iskorištavanjem spomenutih mogućnosti u što većoj mjeri postići će se viša obrazovna struktura poljoprivrednog stanovništva, koja će u konačnici pozitivno utjecati na društveno-gospodarski razvoj ruralnih područja i konkurentnost hrvatske poljoprivrede.

Tablica 5: Pregled studijskih programa prema području: Biotehničke znanosti - Poljoprivreda (agronomija) U Hrvatskoj

Naziv studijskog programa	Naziv nositelja	Tip programa	Vrsta programa	Mjesto izvođenja
Molekularne bioznanosti	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Sveučilišni studij	Poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij	Dubrovnik, Osijek, Zagreb
Lovstvo i zaštita prirode	Veleučilište u Karlovcu	Stručni studij	Preddiplomski stručni studij	Karlovac
Poljoprivreda krša-Biljna proizvodnja	Veleučilište "Marko Marulić" u Kninu	Stručni studij	Preddiplomski stručni studij	Knin
Poljoprivreda krša-Stočarstvo krša	Veleučilište "Marko Marulić" u Kninu	Stručni studij	Preddiplomski stručni studij	Knin
Poljoprivreda	Visoko gospodarsko učilište u Križevcima	Stručni studij	Preddiplomski stručni studij	Križevci
Poljoprivreda	Visoko gospodarsko učilište u Križevcima	Stručni studij	Specijalistički diplomski stručni studij	Križevci
Agroekonomika	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Osijek
Bilinogojstvo, smjer: Ratarstvo	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Stručni studij	Preddiplomski stručni studij	Osijek
Bilinogojstvo; smjerovi: Biljna proizvodnja, Ishrana bilja i tloznanstvo, Oplemenjivanje bilja i sjemenarstvo, Zaštita bilja	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Osijek
Ekološka poljoprivreda	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Osijek

Naziv studijskog programa	Naziv nositelja	Tip programa	Vrsta programa	Mjesto izvođenja
Kakvoća i sigurnost animalnih proizvoda	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Sveučilišni studij	Poslijediplomski specijalistički studij	Osijek
Mehanizacija	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Osijek
Poljoprivreda; smjerovi: Agroekonomika, Bilinogojstvo, Mehanizacija, Zootehnika, Hortikultura	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Sveučilišni studij	Preddiplomski sveučilišni studij	Osijek
Poljoprivredne znanosti	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Sveučilišni studij	Poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij	Osijek
Povrčarstvo i cvjećarstvo	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Osijek
Proizvodni sustavi u stočarstvu	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Sveučilišni studij	Poslijediplomski specijalistički studij	Osijek
Svinjogojstvo	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Sveučilišni studij	Poslijediplomski specijalistički studij	Osijek
Upravljanje poljoprivrednim gospodarstvom	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Sveučilišni studij	Poslijediplomski specijalistički studij	Osijek
Voćarstvo, vinogradarstvo i vinarstvo; smjerovi: Voćarstvo, Vinogradarstvo i Vinarstvo	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Osijek
Zaštita bilja	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Sveučilišni studij	Poslijediplomski specijalistički studij	Osijek
Zootehnika	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Stručni studij	Preddiplomski stručni studij	Osijek
Zootehnika; smjerovi: Hranidba domaćih životinja, Lovstvo i pčelarstvo, Specijalna zootehnika	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Osijek
Mediteranska poljoprivreda; smjerovi: Opća mediteranska poljoprivreda, Pčelarstvo	Veleučilište u Rijeci	Stručni studij	Preddiplomski stručni studij	Poreč
Vinarstvo	Veleučilište u Rijeci	Stručni studij	Preddiplomski stručni studij	Poreč
Vinarstvo	Veleučilište u Rijeci	Stručni studij	Specijalistički diplomski stručni studij	Poreč
Vinogradarstvo-vinarstvo-voćarstvo	Veleučilište u Požegi	Stručni studij	Preddiplomski stručni studij	Požega
Održivi agroturizam	Veleučilište u Rijeci	Stručni studij	Preddiplomski stručni studij	Rijeka
Bilinogojstvo; smjerovi: Ratarstvo, Hortikultura	Veleučilište u Slavanskom Brodu	Stručni studij	Preddiplomski stručni studij	Slavonski Brod
Ekološka poljoprivreda i ruralni razvoj	Veleučilište u Slavanskom Brodu	Stručni studij	Specijalistički diplomski stručni studij	Slavonski Brod
Mediteranska poljoprivreda	Sveučilište u Splitu	Sveučilišni studij	Preddiplomski sveučilišni studij	Split
Agrarno poduzetništvo	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Stručni studij	Preddiplomski stručni studij	Vinkovci
Mehanizacija u poljoprivredi	Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Stručni studij	Preddiplomski stručni studij	Vinkovci
Održivo upravljanje vodenim ekosustavima	Sveučilište u Zadru	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Zadar

Naziv studijskog programa	Naziv nositelja	Tip programa	Vrsta programa	Mjesto izvođenja
Primijenjene ekologije u poljoprivredi	Sveučilište u Zadru	Sveučilišni studij	Preddiplomski sveučilišni studij	Zadar
Agrobiznis i ruralni razvitak	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Zagreb
Agroekologija	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Preddiplomski sveučilišni studij	Zagreb
Agroekologija	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Zagreb
Animalne znanosti	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Preddiplomski sveučilišni studij	Zagreb
Agrarna ekonomika	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Preddiplomski sveučilišni studij	Zagreb
Biljne znanosti	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Preddiplomski sveučilišni studij	Zagreb
Biljne znanosti	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Zagreb
Ekološka poljoprivreda	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Preddiplomski sveučilišni studij	Zagreb
Ekološka poljoprivreda i agroturizam	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Zagreb
Environment, Agriculture and Resource Management	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Zagreb
Fitomedicina	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Preddiplomski sveučilišni studij	Zagreb
Fitomedicina	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Zagreb
Fitomedicina	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Poslijediplomski specijalistički studij	Zagreb
Genetika i oplemenjivanje životinja	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Zagreb
Hortikultura	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Preddiplomski sveučilišni studij	Zagreb
Hortikultura	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Zagreb
Hranidba životinja i hrana	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Zagreb
Krajobrazna arhitektura	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Preddiplomski sveučilišni studij	Zagreb
Krajobrazna arhitektura	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Zagreb
Obnovljivi izvori energije u poljoprivredi	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Zagreb
Održivost poljoprivrede, proizvodnje i tehnologije hrane u Dunavskoj regiji	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Zagreb
Poljoprivredna tehnika	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Preddiplomski sveučilišni studij	Zagreb
Poljoprivredna tehnika	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Zagreb
Poljoprivredne znanosti	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij	Zagreb
Poslovno upravljanje u agrobiznisu - MBA	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Poslijediplomski specijalistički studij	Zagreb
Proizvodnja i prerada mesa	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Zagreb

Naziv studijskog programa	Naziv nositelja	Tip programa	Vrsta programa	Mjesto izvođenja
Proizvodnja i prerada mlijeka	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Diplomski sveučilišni studij	Zagreb
Stočarstvo	Sveučilište u Zagrebu	Sveučilišni studij	Poslijediplomski specijalistički studij	Zagreb

Izvor: <http://mozvag.srce.hr/preglednik/>

O4: Lakša prilagodba na nove izazove

Iz analize koju je provela Svjetska banka (ref. S3), proizlazi da mladi poljoprivrednici iskazuju veću spremnost za tehnološke promjene i lakše se prilagođavaju izazovima koji zahtijevaju tehnološke promjene u proizvodnji, nove proizvodne prakse ili promjene na tržištu. Samim time mladi poljoprivrednici trebali bi biti inicijatori uvođenja inovativnih tehnika i tehnologija u poljoprivrednoj proizvodnji, posebno u vidu osnivanja operativnih skupina u sklopu Mjere 16 „Suradnja“ PRR-a te novih intervencija u budućnosti. Mlađi poljoprivrednici brže primjenjuju nova znanja u svojim proizvodnim procesima, što je ključni faktor za poticanje inovativne aktivnosti. Za rast konkurentnosti sve veći značaj imaju digitalizacija i inovacije, za koje se može očekivati da će ih u većoj mjeri primijeniti mladi poljoprivrednici. Za primjenu inovativnih rješenja važno je osigurati prijenos znanstvenih spoznaja i iskustva najboljih praksi poljoprivrednicima te osigurati dugoročno učenje putem profesionalnih treninga, edukacija i seminara korištenjem svih raspoloživih alata, koje u velikoj mjeri koriste mladi poljoprivrednici.

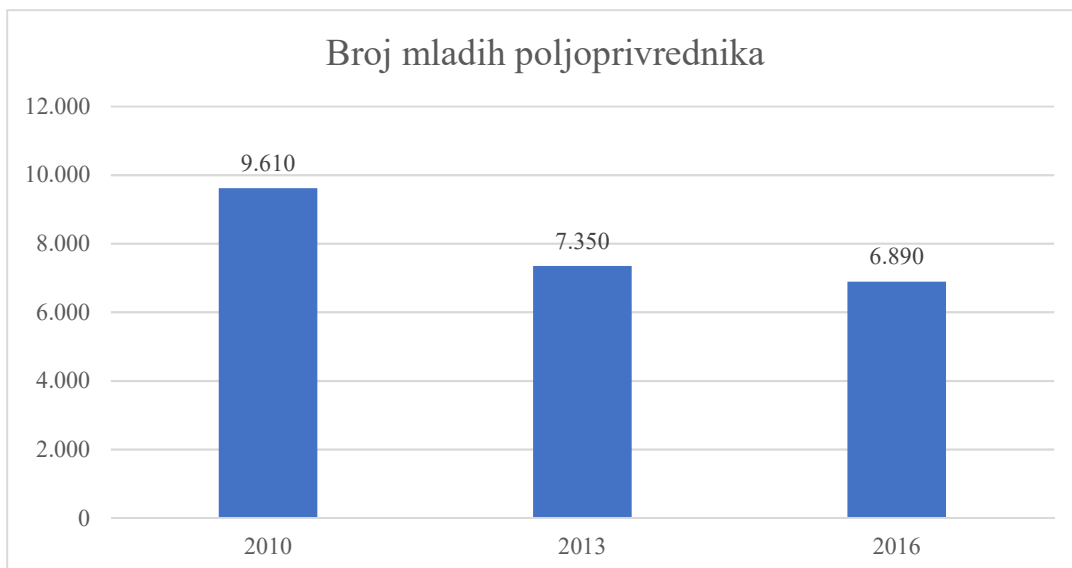
IV. Prijetnje (T)

T1: Smanjenje broja mladih poljoprivrednika

U razdoblju 2010.-2016. u Republici Hrvatskoj ukupan broj poljoprivrednika se smanjivao (Graf 19) i ukupan broj u 2016. godini je za 42 % manji od ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava u 2010. godini, a isti trend je prisutan i na razini Europske unije (Graf 21), gdje se bilježi pad od 41 %.

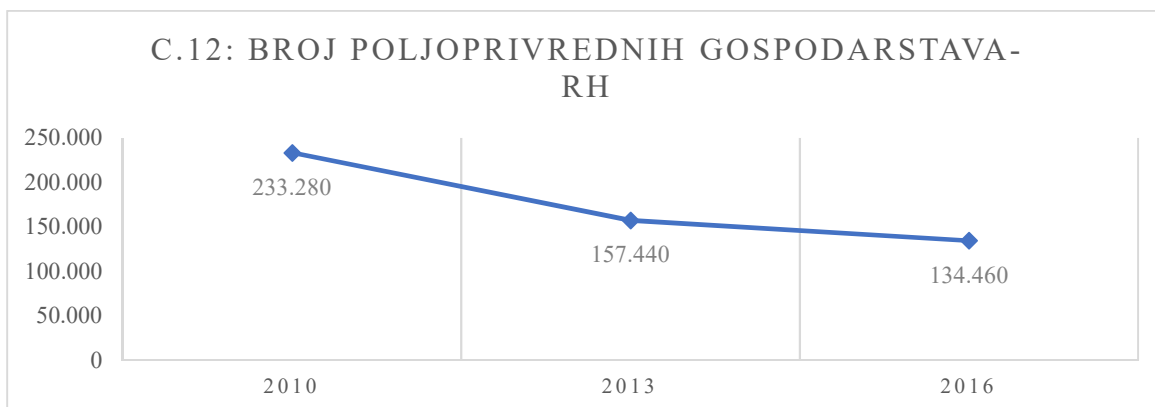
Razumljivo je da se u promatranom razdoblju bilježi i smanjenje broja mladih poljoprivrednika, iako u nešto manjem udjelu. Činjenica je da postoje dosta velike razlike među državama članicama Europske unije u samom broju poljoprivrednika, pa time i u broju mladih poljoprivrednika, stoga brojevi (prosjeak broja mladih poljoprivrednika na EU razini i u Hrvatskoj) zapravo nisu usporedivi.

Graf 19: Broj mladih poljoprivrednika u Republici Hrvatskoj - 2010., 2013., 2016.

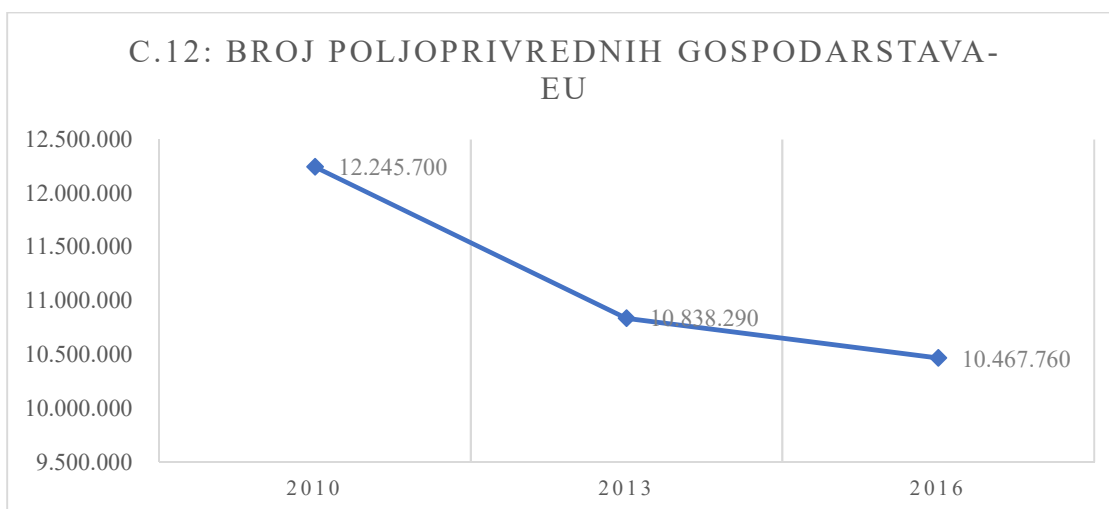
Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

Graf 20: C.12: Broj poljoprivrednih gospodarstava – Republika Hrvatska (2010.-2016.)

Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

Graf 21: C.12: Broj poljoprivrednih gospodarstava- EU (2010.-2016.)

Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

T2: Neatraktivnost i negativna percepcija poljoprivrede među mladima

Mlađe populacije stanovništva nerado se bave poljoprivredom. Neki od razloga su: više fizičkog rada nego u drugim djelatnostima, manji dohodak (poljoprivreda je sporo obrtajna grana), velika ovisnost o vanjskim čimbenicima. Nedostatni sadržaji najčešće se spominju kao razlog za nezadovoljstvo mladog ruralnog stanovništva i dodatan razlog za napuštanje sela (Žutinić i sur. 2008.). Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. će dijelom utjecati na poboljšanje životnih uvjeta u ruralnim područjima ali će se tek završetkom svih investicija ostvariti dugoročniji rezultati i dogoditi promjene u percepciji. U okviru tipa operacije 7.4.1 kroz dva provedena natječaja do kraja 2019. godine odobreno je 199 projekata za aktivnosti obnove ili izgradnje dječjih vrtića. Rezultati provedbe (ožujak 2021. godine): kroz tip operacije 7.4.1 ulaganjima u okviru ugovorenih projekata u sektoru dječjih vrtića omogućit će se dodatni kapacitet za ukupno 13.359 djece, ulaganjima u okviru tipa operacije 7.2.1 omogućena je izgradnja/opremanje 99,6 km kanalizacije, 357,1 km vodovodnih cijevi i 5459 m³ vodospremnika, ulaganjima u okviru tipa operacije 7.2.2 omogućena je izgradnja/opremanje 386,68 km cesta.

Isto tako, može se reći da na opću situaciju utječe još uvijek i povezivanje poljoprivrede sa siromaštvom. Sve to zajedno dovodi do relativno negativne slike o poljoprivredi u očima šire javnosti, a što odbija mlade od bavljenja poljoprivredom.

Sve starija populacija u ruralnim sredinama (62% poljoprivrednika upisanih u Upisnik poljoprivrednika je starija od 55 godina, odnosno 39% je starije od 65 godina) dovode u pitanje i samu održivost i budućnost poljoprivrede u tim područjima u kojima je to glavna gospodarska djelatnost.

Poljoprivredna gospodarstva kojima upravljaju mladi poljoprivrednici, prema Analizi učinkovitosti i efektivnosti javnih izdataka za poljoprivredu u Republici Hrvatskoj (Svjetska banka, 2019.), pokazuju veću učinkovitost obzirom na obujam u odnosu na poljoprivredna gospodarstva kojima upravljaju stariji poljoprivrednici, stoga je potrebno osigurati dostatnu razinu i modele financiranja te skupine poduzetnika kako bi se utjecalo na uočene slabosti koje karakteriziraju gospodarstva mladih poljoprivrednika.

T3: Depopulacija ruralnih područja

U Republici Hrvatskoj je prisutan trend smanjenja broja stanovnika i starenja populacije.

Promatrano u kontekstu dobne strukture, u strukturi ruralnog stanovništva se u razdoblju 2011.-2017. smanjuju vrijednosti za dobne skupine manje od 15 godina, te 15-64 godine, a povećava se za dobnu skupinu 65 i više godina. Isti trend prisutan je i u ukupnom stanovništvu.

Tablica 6: C.03 Dobna struktura

Pod-pokazatelj/godina	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
% ruralnog stanovništva							
< 15 godina	15,455	15,245	15,069	14,888	14,772	14,626	14,527
15-64 godine	66,58	66,69	66,65	66,55	66,27	66,01	65,67
>=65 godina	17,969	18,062	18,281	18,56	18,956	19,363	19,805
% ukupnog stanovništva							

< 15 godina	15,267	15,088	14,935	14,779	14,698	14,591	14,526
15-64 godine	67,002	67,013	66,926	66,791	66,483	66,202	65,873
>=65 godina	17,732	17,899	18,14	18,43	18,819	19,207	19,601

Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, u 2018. iz RH u inozemstvo se odselilo 39.515 osoba. Saldo migracije stanovništva Republike Hrvatske s inozemstvom bio je negativan i iznosio je -13.486 osoba. Od ukupnog broja odseljenih osoba iz Republike Hrvatske najviše osoba odselilo je u Njemačku (55,0%). S obzirom na spolnu strukturu u ukupnom broju osoba odseljenih u inozemstvo veći je udio muškaraca (55,1%). Najveći broj odseljenih u inozemstvo bio je u dobi od 20 do 39 godina (45,5%). Prema ukupnom broju odseljenih osoba iz Republike Hrvatske u inozemstvo na prvome je mjestu Grad Zagreb (16,6%), slijede Osječko-baranjska županija (9,2%) i Vukovarsko-srijemska županija (7,6%). Najveći broj preseljenog stanovništva unutar Republike Hrvatske bio je u dobi od 20 do 39 godina (45,5%). Udio žena u ukupnom broju preseljenih bio je 54,8%. Najveći negativan saldo ukupne migracije stanovništva imale su Osječko-baranjska županija (-3.542 osobe) i Vukovarsko-srijemska županija (-3.101 osoba).

Ovi trendovi dodatno pogoršavaju demografsku sliku ruralnih područja u Republici Hrvatskoj, koja je nepovoljna zbog dugogodišnjeg negativnog prirodnog prirasta stanovništva.

Tablica 7: Stopa prirodnog prirasta, na 1.000 stanovnika, 2013.-2018.

GODINA	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Prirodni prirast	-2,5	-2,7	-4,0	-3,4	-4,1	-3,9

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2019.

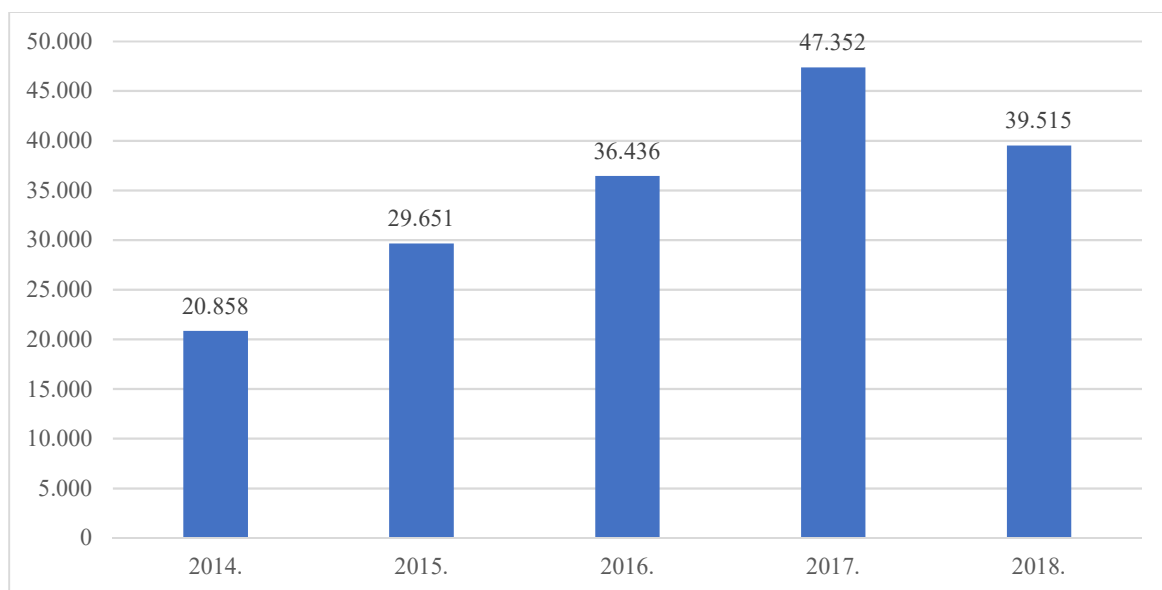
Tablica 8: Prirodno kretanje stanovništva - prirodni prirast (razlika u broju umrlih i živorođenih) po županijama, 2013.-2018.

Županija	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2018.-2013.
Zagrebačka	-428	-482	-980	-663	-871	-836	-408
Krapinsko-zagorska	-730	-715	-807	-783	-777	-796	-66
Sisačko-moslavačka	-1.116	-1.072	-1.348	-1.025	-1.211	-1.303	-187
Karlovačka	-801	-990	-1.075	-802	-924	-971	-170
Varaždinska	-635	-635	-911	-681	-854	-744	-109
Koprivničko-križevačka	-343	-514	-616	-652	-647	-540	-197
Bjelovarsko-bilogorska	-633	-608	-842	-699	-778	-655	-22
Primorsko-goranska	-1.018	-1.160	-1.440	-1.329	-1.794	-1.646	-628
Ličko-senjska	-446	-522	-533	-469	-478	-485	-39

Virovitičko-podravska	-382	-408	-440	-423	-518	-389	-7
Požeško-slavonska	-305	-294	-440	-370	-394	-416	-111
Brodsko-posavska	-405	-545	-811	-730	-730	-815	-410
Zadarska	-99	-298	-504	-379	-627	-447	-348
Osječko-baranjska	-1.039	-1.260	-1.557	-1.418	-1.519	-1.547	-508
Šibensko-kninska	-562	-550	-775	-758	-766	-676	-114
Vukovarsko-srijemska	-668	-619	-962	-871	-1.060	-1.004	-336
Splitsko-dalmatinska	-277	-334	-1.042	-787	-1.140	-830	-553
Istarska	-366	-413	-713	-685	-785	-702	-336
Dubrovačko-neretvanska	-62	47	-59	-88	-171	-129	-67
Međimurska	-26	6	-65	15	-127	-29	-3
Grad Zagreb	-106	93	-782	-408	-750	-801	-695

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2019.

Graf 22: Vanjska migracija stanovništva u Hrvatskoj (ukupno odseljeno), 2014.-2018.

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2019.

V. SAŽETAK SWOT ANALIZE ZA SO7

Snage	Slabosti
<p><i>S1: Porast udjela mladih poljoprivrednika (dobne skupine 25-34 godine) u ukupnom broju poljoprivrednika i mladih nositelja PG-a u odnosu na starije</i></p> <p><i>S2: Mladi poljoprivrednici su tehnički učinkovitiji u odnosu na starije</i></p> <p><i>S3: Interes mladih poljoprivrednika za usavršavanjem</i></p> <p><i>S4: Povećanje zastupljenosti žena među mladim poljoprivrednicima</i></p>	<p><i>W1: Visok udio zakupa u ukupno korištenom poljoprivrednom zemljištu</i></p> <p><i>W2: Nizak proizvodni potencijal mladih poljoprivrednika</i></p> <p><i>W3: Usmjerenost prema poljoprivrednim kulturama niske vrijednosti</i></p> <p><i>W4: Otežani pristup izvorima financiranja</i></p>
Prilike	Prijetnje
<p><i>O1: Rastući trend korištenja resursa kod mladih poljoprivrednika</i></p> <p><i>O2: Povećana dostupnost izvora financiranja mladim poljoprivrednicima</i></p> <p><i>O3: Dostupnost znanja i edukacija za mlade poljoprivrednike</i></p> <p><i>O4: Lakša prilagodba na nove izazove</i></p>	<p><i>T1: Smanjenje broja mladih poljoprivrednika</i></p> <p><i>T2: Neatraktivnost i negativna percepcija poljoprivrede među mladima</i></p> <p><i>T3: Depopulacija ruralnih područja</i></p>

VI. Zaključci

Uzimajući u obzir sve prethodno navedeno, a posebice slabosti i prijetnje, razvidno je kako se mladi poljoprivrednici suočavaju s brojnim izazovima. Broj poljoprivrednih gospodarstava u razdoblju 2010.-2016. bilježi padajući trend te je jako veliki izazov kako privući ljude, a posebice mlade, da se bave poljoprivredom.

Jedan od glavnih izazova s kojim se mladi poljoprivrednici susreću jest mogućnost pristupa osnovnom resursu za poljoprivrednu proizvodnju – poljoprivrednom zemljištu.

Mladi poljoprivrednici imaju velike potrebe u pogledu osposobljavanja u poduzetničkim vještinama i vještinama upravljanja rizikom.

Hrvatskom selu neophodna je strukturna transformacija i generacijska obnova poljoprivrednika. K tome, Hrvatska je suočena s problemom migracija, posebice mlađeg stanovništva, što predstavlja veliku prijetnju procesu generacijske obnove. Daljnje povećanje udjela mladih poljoprivrednika kao i jačanje konkurentnosti njihovih poljoprivrednih gospodarstava temelj je za razvoj modernog i konkurentnog poljoprivrednog sektora Republike Hrvatske. Za strukturnu transformaciju hrvatske poljoprivrede neophodno je povećati proizvodnju proizvoda s većom dodanom vrijednošću uz primjenu novih i inovativnih tehnoloških rješenja. Mladi poljoprivrednici, koji su tehnički učinkovitiji i pokazuju veći interes za obrazovanje i usavršavanje, mogu biti predvodnici u tom procesu. Mladi poljoprivrednici u Republici Hrvatskoj imaju nisku razinu specijalizacije prema tipu proizvodnje. Istovremeno, mladi poljoprivrednici imaju veće gospodarstvo i ostvaruju veći ekonomski rezultat od prosječnog hrvatskog poljoprivrednika. Kako bi se potaknuo veći broj mladih na bavljenje poljoprivredom, potrebno je nastaviti pružati potporu za osnivanje novih poduzeća i novih poljoprivrednih gospodarstava.

VII. Reference

Europska komisija (2019a): Ensuring Viable Farm Income. CAP Specific Objectives...explained. Brief No. 1. European Commission: Brussels.

Europska komisija (2019b): Analytical Factsheet for Croatia: Nine Objectives for a Future Common Agricultural Policy. European Commission: Brussels.

Europska komisija (više godina): ZPP pokazatelji dostupno putem poveznice: https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DataPortal/cmef_indicators.html

Eurostat (više godina): Agriculture – Database. European Commission: Brussels.

Svjetska banka (2019). Sector Diagnostic and Analysis of Public Spending in Agriculture and Rural Development. Croatia STARS RAS. Agriculture and Food Global Practice. The World Bank: Washington DC.

Svjetska banka (2019.). Strategic vision: post-2020 critical needs and objectives for agriculture & rural development in Croatia (November 2019)

Državni zavod za statistiku (2019) – baze podataka, dostupno putem poveznice https://www.dzs.hr/Hrv/system/stat_databases.htm

Agencija za znanost i visoko obrazovanje, Pregled studijskih programa koji imaju odobrenje za izvođenje u Republici Hrvatskoj, dostupno putem poveznice <http://mozvag.srce.hr/preglednik/>

Europska komisija, 2015. Pilot projekt Programi razmjene za mlade poljoprivrednike

FI-compass - <https://www.fi-compass.eu/news/2019/05/eur-1-billion-europes-next-generation-farmers>

EIP-AGRI Focus Group on ‘New entrants into farming: lessons to foster innovation and entrepreneurship’: <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/focus-groups/new-entrants-farming-lessons-foster-innovation-and>